

การศึกษาการรักษาด้วยตำรับยาสมุนไพรใน 7 กลุ่มโรค: กรณีศึกษาหมอประวิทย์ แก้วทอง จังหวัดสงขลา

สรวิศ เกษรมาศ*, กัณฑ์ฤทัย นาคถาวร*, กชกร มุสิกพงษ์†, จุฬา วิริยะบุบผา†‡

*หลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต คณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

†คณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

‡ผู้รับผิดชอบบทความ: chula.v@psu.ac.th

บทคัดย่อ

หมอพื้นบ้านยังเป็นที่พึ่งของผู้ป่วยจำนวนหนึ่งที่เชื่อถือในการแพทย์พื้นบ้านและต้องการทางเลือกในการรักษาโรค การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เป็นการศึกษาประวัติการเป็นหมอพื้นบ้านและหลักการและแนวทางในการรักษาโรคด้วยตำรับยาสมุนไพรของหมอประวิทย์ แก้วทอง เก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน 2560 ถึงเดือนมีนาคม 2561 โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่าหมอประวิทย์เป็นผู้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม และจรรยาบรรณความเป็นหมอพื้นบ้านอย่างเคร่งครัดโดยการถือศีลห้าและการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ตรวจวินิจฉัยโรคโดยการสังเกตลักษณะทั่วไป ชักประวัติ และจับชีพจร รักษาด้วยวิธีให้ยาสมุนไพร ใช้คาถาในการประกอบพิธีกรรมการรักษา และนวดรักษาเฉพาะในบางโรค พบตำรับยาที่ใช้มีทั้งสิ้น 99 ตำรับ แบ่งตามโรคเป็น 7 กลุ่มโรค ได้ดังนี้ (1) กลุ่มโรคลม มี 26 ตำรับ เป็นยารสสุขุมร้อน สรรพคุณกระจายลม (2) กลุ่มโรคไข้ มี 12 ตำรับ เป็นยารสขม สรรพคุณลดความร้อนในร่างกาย (3) กลุ่มโรคแม่และเด็ก มี 18 ตำรับ เป็นยารสสุขุมร้อน สรรพคุณทำให้เลือดไหลเวียนดี และเป็นยารสฝาด สรรพคุณสมานแผล (4) กลุ่มโรคระบบทางเดินอาหาร มี 16 ตำรับ เป็นยารสสุขุมค่อนข้างร้อน สรรพคุณกระจายลม และเป็นยารสหวาน สรรพคุณลดความร้อนอ่อนเพลีย และมีรสเปรี้ยว สรรพคุณทำให้ขับถ่ายง่ายขึ้น (5) กลุ่มโรคนิวและระบบทางเดินปัสสาวะ มี 6 ตำรับ เป็นยารสจืด สรรพคุณขับนิ่วและปัสสาวะ (6) กลุ่มโรคผิวหนัง มี 14 ตำรับ เป็นยารสเมาเบื่อ สรรพคุณช่วยขับพิษ และเป็นยารสฝาด สรรพคุณสมานแผล (7) กลุ่มโรคเรื้อรัง มี 7 ตำรับ เป็นยารสสุขุมร้อน สรรพคุณช่วยละลายไขมัน และเป็นยารสขม สรรพคุณสำหรับโรคเบาหวาน ซึ่งหมอประวิทย์จะเลือกจ่ายยาโดยพิจารณาจากอาการของผู้ป่วย ผลการศึกษาสามารถนำไปต่อยอดการวิจัยยาสมุนไพรเพื่อรักษาโรคต่าง ๆ ต่อไป

คำสำคัญ : ตำรับยา, กลุ่มโรค, หมอพื้นบ้าน, สมุนไพร

A Study on the Treatment with Herbal Remedies in Seven Groups of Diseases: A Case Study of Mr. Prawit Kaewthong, Songkhla Province

Sorawit Kesornmas*, Kanruethai Nakthaworn*, Kotchakorn Musikapong[†],
Chula Viriyabubpa^{†,‡}

*Bachelor of Thai Traditional Medicine, Faculty of Traditional Thai Medicine, Prince of Songkla University, Songkhla 90110, Thailand

[†]Faculty of Traditional Thai Medicine, Prince of Songkla University, Songkhla 90110, Thailand

[‡]Corresponding author: Chula.v@psu.ac.th

Abstract

Folk healers are still dependent on a number of Thai patients who believe in traditional healing as an alternative medicine. This qualitative research aimed to study the life history of Mr. Prawit Kaewthong as a folk healer, as well as the principles and practices used in treating his patients with herbal remedies. The data was collected from April 2017 to March 2018. Participant observation and in-depth interviews was the main data collecting methods. The data was then analyzed by content analysis. The results showed that Mr. Prawit strictly followed folk medical ethics. He performed the five precepts and was a good role model for people in society. He diagnosed the diseases by observing general characteristics, discussing history, taking pulses, treating with herbal medicine, chanting incantations during the healing process, and massaging some specific diseases. There were a total of 99 herbal remedies used in the treatment, classified according to seven groups of diseases, namely: (1) wind diseases (26 formularies, hot-warm taste to expel wind), (2) fever diseases (12 formularies, bitter taste to reduce heat in the body), (3) maternal and child diseases (18 formularies, hot-warm taste to stimulate blood circulation and astringent taste to heal wounds), (4) gastrointestinal diseases (16 formularies, hot-warm taste to expel wind, sweet taste to reduce fatigue, and sour taste to stimulate excretion), (5) gallstones and urinary tract diseases (6 formularies, bland taste to expel gallstones and enhance urination), (6) skin diseases (14 formularies, abashed taste to enhance excretion of toxin and astringent taste to heal wounds), (7) chronic diseases (7 formularies, hot-warm taste to dissolve fat or bitter taste for treating diabetes mellitus). Mr. Prawit prescribed these herbal remedies as suitable for each patient's symptoms. This study suggests that further research aimed at developing these herbal remedies is required.

Key words: medicinal formulary, groups of diseases, folk healer, herb

บทนำ

ในปัจจุบันมีอุบัติการณ์ของโรคต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งโรคติดต่อและไม่ติดต่อ ซึ่งในบางโรคนั้นการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถทำให้ผู้ป่วยหายขาด หรือ

พ้นจากภาวะทุพพลภาพ พิกัด หรือการเสียชีวิตได้ ผู้ป่วยจึงยังคงแสวงหาการแพทย์ทางเลือกอื่นในการรักษา ซึ่งรวมถึงการแพทย์พื้นบ้านไทยที่ยังคงได้รับความนิยมนอกจากผู้ป่วย การรักษาโดยการแพทย์ทางเลือกสอดคล้องกับนโยบายขององค์การอนามัยโลก

[World Health Organization (WHO)] ที่สนับสนุนให้แต่ละประเทศฟื้นฟูการแพทย์แผนดั้งเดิมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ทางสังคมของผู้ป่วย^[1] อีกทั้งสมุนไพรในท้องถิ่นก็เหมาะที่จะนำมาใช้กับผู้ป่วยที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ เพราะมีความสมดุลและสอดคล้องกันกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ^[2] ประเทศไทยได้ตอบสนองนโยบายขององค์การอนามัยโลกโดยจัดตั้งกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2545 เพื่อจัดให้มีการดูแลสุขภาพที่เป็นทางเลือกให้กับผู้ป่วย โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาไทยและการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังมีแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ. 2560-2564 เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการนำเข้ายาจากต่างประเทศ^[3] ปัจจุบันคนไทยนิยมรักษาโรคด้วยสมุนไพรมากขึ้น เนื่องจากสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการรักษาที่ดี และมีผลข้างเคียงน้อย^[4] เพราะสมุนไพรส่วนหนึ่งที่น่ามาใช้คือสมุนไพรที่มักจะนำมาประกอบอาหาร การใช้สมุนไพรยังเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งยังมีการพัฒนางานวิจัยและโครงการพัฒนาสมุนไพร เพื่อใช้เป็นยาในอุตสาหกรรมผลิตยา และพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของชาติต่อไป^[5]

จากการค้นข้อมูลพบว่า มีหมอพื้นบ้านในประเทศไทยที่ขึ้นทะเบียนไว้ทั้งสิ้น 50,591 คน ซึ่งได้จัดกลุ่มตามความชำนาญในการรักษาเป็น 6 กลุ่ม คือ หมอพิธีกรรม หมอยาสมุนไพร หมอนวด หมอด่าเย หมอรักษากระดูกหัก และอื่น ๆ^[6] ในการรักษาของหมอสมุนไพรมักประกอบด้วยการใช้เวทย์มนต์คาถาร่วมกับการตรวจวินิจฉัยและจ่ายยา ซึ่งตำรับยาที่ใช้มักจะเป็นสมุนไพรในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันใน

แต่ละพื้นที่ จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าหมอพื้นบ้านภาคใต้ยังเป็นที่พึ่งของผู้ป่วยโดยเฉพาะโรคเรื้อรัง ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่ศึกษาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านจังหวัดสงขลาในการรักษาโรคตับ^[7] หรือการรักษาโรคความดันโลหิตสูง^[8]

จากการสำรวจภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา พบว่าหมอประวิทย์ แก้วทองเป็นหมอพื้นบ้านที่มีความสามารถและประสบการณ์ในการรักษาโรคได้อย่างหลากหลายทั้งโรคที่ต้องใช้การนวด และใช้ยาสมุนไพร มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของประชากรในชุมชน และในต่างพื้นที่ มีผู้ป่วยที่เข้ามารับบริการการรักษาจำนวน 40-60 คนต่อวัน โดยหมอประวิทย์มีการบันทึกข้อมูลการรักษาโรคลงในทะเบียนประวัติผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา จากข้อมูลที่ผ่านมายังไม่มีผู้ศึกษาในเรื่องตำรับยาของหมอประวิทย์ ที่ใช้ในการรักษาโรค ซึ่งได้เขียนรวบรวมไว้เป็นตำราจากประสบการณ์ตรงที่จ่ายยาเพื่อรักษาผู้ป่วยแล้วได้ประสิทธิผลที่ดี ซึ่งองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่บันทึกไว้เป็นตำรานานไปอาจสูญหาย การวิจัยนี้จึงศึกษาตำรับยาสมุนไพรในการรักษาโรคของหมอประวิทย์ แก้วทอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญและมีคุณค่าที่ควรเก็บรักษาไว้เพื่อใช้พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในการใช้สมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ ในท้องถิ่นภาคใต้ต่อไป

การศึกษาวิจัยภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยตำรับยาสมุนไพรของหมอประวิทย์ แก้วทอง ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติชีวิตของหมอประวิทย์ที่นำไปสู่การเป็นหมอพื้นบ้าน และศึกษาหลักการและแนวทางของหมอประวิทย์ แก้วทองในการตรวจวินิจฉัย และเลือกใช้ตำรับยาสมุนไพรสำหรับการรักษาผู้ป่วยในกลุ่มโรคต่าง ๆ โดยทำการรวบรวมตำรับยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยของ

หมอประวิทย์ แก้วทอง ที่บันทึกไว้ในตำรายา

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษาการรักษาโรคด้วยตำรับยาสมุนไพรของหมอประวิทย์ แก้วทอง พื้นที่ในการศึกษาคือบ้านของหมอประวิทย์ระยะเวลาการศึกษา 1 ปีตั้งแต่เดือนเมษายน 2560 ถึงเดือนมีนาคม 2561 เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ร่วมวิจัย โครงการวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะกรรมการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แล้ว ผู้ให้ข้อมูลคือหมอประวิทย์ แก้วทองได้รับการอธิบายถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของโครงการวิจัย หลังจากนั้นจึงให้ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัยครั้งนี้โดยอิสระ จากนั้นจึงเริ่มเก็บข้อมูล

วิธีการศึกษา

นักวิจัยมอบตัวเป็นศิษย์กับหมอประวิทย์ แก้วทองโดยนำเงิน 112 บาท หมากรพลู 5 คำ และเทียนขาว 1 เล่ม วางบนพาน แล้วยื่นให้หมอประวิทย์วางตรงหน้าแท่นพิธีเพื่อบูชาครูหมอและขอฝากตัวเป็นศิษย์ โดยหมอประวิทย์เป็นผู้สวดบูชาเพื่อบอกกล่าวครูหมอ เพื่อศึกษาเรียนรู้ในประเด็นดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลของหมอประวิทย์ทั้งประวัติการเป็นหมอพื้นบ้าน และหลักการประพฤติปฏิบัติในการเป็นหมอพื้นบ้านที่รักษาโรคด้วยการใช้ยาสมุนไพร; 2) รวบรวมความรู้เกี่ยวกับหลักการและรูปแบบวิธีการตรวจวินิจฉัย และรักษาโรคโดยการใช้ยาสมุนไพรในกลุ่มโรคต่าง ๆ ของหมอประวิทย์ แก้วทอง; 3) รวบรวม

ตำรับยาสมุนไพรเฉพาะตำรับที่รักษาโรคแล้วได้ผลดี; 4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสรุปองค์ความรู้ของหมอประวิทย์ในการตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคตามกลุ่มโรค โดยแบ่งกลุ่มตามตำราเวชกรรมไทยเบื้องต้น^[9]

ในการรวบรวมตำรับยาสมุนไพร เป็นการรวบรวมจากบันทึกในเล่มที่เขียนโดยหมอประวิทย์ ซึ่งทำการรวบรวมตำรับยาสมุนไพรที่รักษาแล้วได้ผลดี หลังจากนั้นจึงค้นหาชื่อทางวิทยาศาสตร์จากหนังสืออนุกรมวิธานพืชสมุนไพร^[10] และฐานข้อมูลพืชของสำนักหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช^[11] แล้วจึงนำรายชื่อทางวิทยาศาสตร์ให้นักพฤกษศาสตร์ประจำคณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เนียมสุวรรณ ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง โดยตัวอย่างพืชนำเข้าได้ตรวจสอบลักษณะพืชจาก Thai Herbal Pharmacopoea และ Accepted name อ้างอิงจากฐานข้อมูล The Plant List

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ (1) ประวัติการเป็นหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์การรักษาโรคด้วยสมุนไพร (2) หลักการและแนวทางในการตรวจวินิจฉัย และรักษาโรคด้วยตำรับยาสมุนไพรตามกลุ่มโรค (3) ตำรับยาสมุนไพรตาม 7 กลุ่มโรค ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ประวัติการเป็นหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์การรักษาโรคด้วยสมุนไพร

หมอประวิทย์ แก้วทองเป็นคนอำเภอหนองมะโมง จังหวัดสงขลาโดยกำเนิด แต่เดิมมีอาชีพเกษตรกรรมเมื่อ พ.ศ. 2523 หมอประวิทย์ป่วยเป็นโรคติดเชื

บริเวณข้อมือ และเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแต่อาการไม่ดีขึ้น จึงกลับมารักษาที่หมอฟันบ้านชื่อเพื่อง ศรีแก้วเขียว ด้วยยาสมุนไพรและการนวดรักษาจนมีอาการดีขึ้น ทำให้หมอประวิทย์มีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสตร์การแพทย์พื้นบ้าน จึงมอบตัวเป็นศิษย์กับหมอเพื่องเพื่อศึกษาองค์ความรู้เป็นเวลา 1 ปี และเมื่อ พ.ศ. 2526 หมอประวิทย์เริ่มทำการรักษาผู้ป่วยเป็นครั้งแรก โดยผู้ป่วยมีอาการสะบักจม ผลการรักษาทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น จึงได้รักษาผู้ป่วยทั่วไปอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 36 ปี โดยหมอประวิทย์ได้ศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้จากตำราหลายเล่ม มีความเชี่ยวชาญในการรักษาโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต และหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท และให้การักษาโรคทั่วไปด้วยโดยใช้การนวดควบคู่กับการให้ยาสมุนไพร ในแต่ละวันมีผู้ป่วยมารับการรักษาประมาณ 40-60 คน ซึ่งมีทั้งที่มาจากในชุมชนเดียวกันหรือต่างชุมชน และที่มาจากต่างจังหวัดหรือพื้นที่ห่างไกลจากภาคอื่น ๆ เป็นต้น ในกรณีถ้ามีการนวดร่วมด้วยหมอประวิทย์จะนัดบำบัดเฉพาะจุดที่สำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วยเฉพาะบุคคลโดยใช้เวลาประมาณ 10-15 นาทีต่อคน โดยเริ่มรักษาตั้งแต่เวลา 07.00 น. จนกระทั่งถึงเวลาประมาณ 18.00-19.00 น. จนกว่าผู้ป่วยที่ลงทะเบียนไว้ในช่วงกลางวันจะได้รับการรักษาจนครบ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2560 หมอประวิทย์ได้รับพระราชทานปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ คณะการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี ซึ่งทำให้หมอประวิทย์มีกำลังใจทำประโยชน์ให้สังคม ด้วยการรักษาผู้ป่วยโดยไม่คำนึงถึงผลกำไรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในแนวทางการปฏิบัติตนของหมอพื้นบ้าน (เนื่องจากเก็บเพียงค่ายาครั้งแรกที่มารับการรักษา 112 บาท แต่หลัง

จากนั้นสามารถมารับการรักษาโดยไม่มีการเก็บเงินเพิ่มเติมไม่ว่าจะมากี่ครั้งก็ตาม แม้แต่ในผู้ป่วยที่เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาตซึ่งต้องมานวดรักษาอย่างน้อย 3 เดือน ก็ไม่ได้เรียกเก็บค่ารักษาจากผู้ป่วยอีก แต่ก็มิผู้ป่วยส่วนหนึ่งที่ให้เงินเอง) และเผยแพร่ความรู้ศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านให้กับผู้ที่สนใจมาศึกษาเรียนรู้ต่อไป

ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของหมอประวิทย์จะถือคติให้ตนเองมีสุขภาพแข็งแรงก่อนจะไปรักษาผู้ป่วยให้ดีขึ้นได้ ทุกเช้าจึงออกกำลังกายด้วยการเดินและวิ่ง แล้วจึงสวดมนต์ให้พระและให้ครู เพื่อเป็นการเตรียมให้จิตใจมีสมาธิก่อนเริ่มการรักษาผู้ป่วย ก่อนนอนจะสวดมนต์ ทำสมาธิเป็นเวลา 45-50 นาทีสำหรับการปฏิบัติควบคู่กับการดำรงตนเป็นหมอฟันบ้านคือการถือศีล 5 และตั้งมั่นอยู่ในจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด โดยมีกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติตัวของหมอที่เชื่อว่ามีครูหมออยู่ในตัวและไม่ควรปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ครูหมอเสื่อมไป เช่น มีการวางตัวอย่างเหมาะสมเป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน ไม่ประพฤติตนเสื่อมเสียไปในทางลุ่มหลงมัวเมาบ้ายมุข เป็นต้น และที่ขาดไม่ได้คือบทธวดและคาถา ซึ่งมีทั้งบทธวดที่ใช้ในการทำพิธีให้ครูในทุกวัน และให้ครูประจำปี คาถาที่ใช้ร่วมกับการรักษา คาถาเสกยา และคาถาสวดก่อนนอน คาถาถือเป็นความเชื่อมั่นและยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจากครูของหมอฟันบ้าน ซึ่งหมอประวิทย์เชื่อว่าถ้าขาดซึ่งคาถาการรักษา ก็จะได้ผล และเชื่อว่าคาถาเป็นตัวสื่อถึงการเชื่อมต่อระหว่างครูหมอและตัวหมอ โดยคาถานำครูหมอมาร่วมช่วยทำให้มีพลังที่สามารถรักษาผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เหน็ดเหนื่อย คาถายังช่วยป้องกันโรคหรือเคราะห์จากตัวของผู้ป่วยเข้าสู่ตัวหมอ เพราะเชื่อว่าผู้ป่วยเจ็บป่วยเพราะอยู่ใน

ระหว่างการมีเคราะห์

2. หลักการและแนวทางในการตรวจวินิจฉัย และรักษาด้วยตำรับยาสมุนไพรตามกลุ่มโรค

หมอประวิทย์ตรวจวินิจฉัยโรคโดยสังเกต ลักษณะทั่วไป และท่าทางการเดินของผู้ป่วย ทำการซักประวัติผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยในกรณีที่ผู้ป่วยไม่สามารถสื่อสารได้ โดยเน้นถามถึงวิถีชีวิตประจำวัน ในเรื่องพฤติกรรม การรับประทานอาหาร การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ที่อาจก่อให้เกิดความไม่สมดุลของธาตุภายในร่างกาย หลังจากนั้นจึงจับชีพจรผู้ป่วย โดยหมอจะจับ 4 เส้นดังนี้ (ภาพที่ 1) (1) เส้นความดัน ซึ่งเป็นตำแหน่งปกติของการจับชีพจรที่ข้อมือ ถ้ามีการเต้นไม่สม่ำเสมอ มีความหนักเบาไม่เท่ากัน และส่วน (2) เส้นหัวใจ, (3) เส้นอวัยวะภายใน และ (4) เส้นไขมัน โดยปกติจะไม่เด่น ถ้าจับแล้วพบว่าจุดใดเด่น หมอจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจุดนั้นอาจมีความผิดปกติที่เกี่ยวข้องกับส่วนนั้น จึงซักประวัติผู้ป่วยเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

ขั้นตอนต่อไปคือการวินิจฉัยแยกโรค โดยวิเคราะห์จากอาการของผู้ป่วยร่วมกับผลของการจับชีพจร โดยพบว่าถ้าเป็นกลุ่มโรคลมจะมีการตรวจ

ภาพที่ 1 ตำแหน่งการจับชีพจรเพื่อการตรวจวินิจฉัยตามแนวทางของหมอประวิทย์ แก้วทอง

เฉพาะเพิ่มเติม เช่น การทบทวนบริเวณกระดูกสันหลังส่วนถ้าเป็นโรคไขจะทำการตรวจเฉพาะ เช่น สังเกตความชื้นหรือเหลืองที่นัยน์ตา หรือสัมผัสบริเวณหลังมือและเท้าเพื่อดูความร้อน-เย็น เป็นต้น และถ้าเป็นกลุ่มโรคอื่น ๆ จะใช้การสอบถามอาการจากผู้ป่วย หลักการในการรักษาคือเน้นการรักษาด้วยตำรับยาเป็นหลักโดยหมอประวิทย์เน้นย้ำว่าถ้าใช้ยาสมุนไพรถูกกับโรคตัวยาในตำรับซึ่งมีสรรพคุณที่ดีจะช่วยสร้างสมดุลกับธาตุภายในร่างกายทำให้เกิดภูมิต้านทานที่สามารถฟื้นฟูร่างกายจากโรคที่เป็นอยู่ก็จะช่วยในประสิทธิภาพการรักษามากกว่าการนวด และใช้การนวดเสริมเข้าไปตามชนิดของโรคที่หมอประวิทย์วินิจฉัยได้ ในการนวดรักษาจะเป็นกลุ่มโรคลมหรือกลุ่มโรคอื่นตามดุลยพินิจของหมอ ส่วนในบางโรคอาจมีตำรับยาหลายตำรับ หมอประวิทย์จะจ่ายยาเพียงตำรับเดียวที่ตรงกับอาการของผู้ป่วยมากที่สุด แล้วติดตามผลการรักษา ถ้าอาการไม่ดีขึ้นจะเปลี่ยนเป็นอีกตำรับแล้วติดตามผลต่อไป สมุนไพรที่หมอส่งจ่ายจะเขียนในใบสั่งยาให้ผู้ป่วยไปซื้อที่ร้านสมุนไพร แล้วนำกลับมาให้หมอทำพิธีสวดคาถาเสกยาอีกครั้ง ในการติดตามผลการรักษาเป็นการนัดผู้ป่วยให้มารับการรักษาอย่างน้อย 3 ครั้ง โดยมาติดต่อกัน 3 วัน เพื่อดูการดำเนินโรค ซึ่งจุดสิ้นสุดของการติดตามจะแตกต่างกันไปตามอาการของผู้ป่วย

ผลการศึกษาสามารถแบ่งกลุ่มโรคที่รักษาด้วยยาสมุนไพรได้ 7 กลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มโรคลม

สาเหตุของโรคเกิดจากการที่ลมและเลือดภายในร่างกายไหลเวียนไม่สะดวก ซึ่งส่งผลให้ผู้ป่วยมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดข้อ รวมถึงการเคลื่อนไหวติดขัดเนื่องจากมีข้อติด ส่วนผู้ป่วยกลุ่มอัมพฤกษ์-อัมพาต จะมีอาการแขนและขาอ่อนแรง

ร่วมด้วย กลุ่มยาหลักที่ใช้คือ ยารสสุขุมร้อน เพื่อช่วยกระจายลมที่ติดขัดทำให้ระบบไหลเวียนโลหิตทำงานได้ดีขึ้น และใช้การนวดร่วมด้วยเพื่อเสริมประสิทธิภาพในการรักษาด้วยยาให้อาการทุเลาเร็วขึ้น ตำรับยาในกลุ่มโรคลมคือ ยาแก้ลมพฤษัช อัมพาต, ยาหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท, ยาพอกเช่า, ยาไมเกรน (ยาครอบเลือด), ยาพอกแก้พิษงู, ยาลดอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย เป็นต้น

2.2 กลุ่มโรคไข้

สาเหตุอาจมาจากปัจจัยภายใน เช่น ความเครียด อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้ป่วย หรือปัจจัยภายนอก เช่น การสัมผัสความร้อนและความเย็นมากเกินไป ถ้าผู้ป่วยเป็นสตรีอาจมีปัจจัยจากประจำเดือนร่วมด้วย ดังนั้นถ้าอาการใดสามารถตรวจพบได้ชัดเจนก็ง่าย ยาตามอาการนั้น เช่น ถ้าร่างกายมีความร้อนสูง ปวดศีรษะ ก็จ่ายยาแก้ไข้ แต่ถ้าใช้นั้นมีประจำเดือนร่วมด้วย ก็จ่ายยาแก้ไข้ทับธาตุ หรือถ้าผู้ป่วยรู้สึกเป็นไข้ เวียนศีรษะแต่อุณหภูมิร่างกายไม่สูงและบริเวณปลายเท้าและขาส่วนล่างเย็นแสดงว่าเป็นไข้หลบน้ำหรือไข้หลบนิน ซึ่งเป็นไข้ที่อันตรายต้องรักษา เพราะถ้าปล่อยไว้อาจมีอาการหนักขึ้นได้ กลุ่มยาหลักที่ใช้คือ ยารสขมซึ่งช่วยลดความร้อนภายในร่างกายได้ตำรับยาที่ใช้ คือยาแก้ไข้ที่หาสาเหตุไม่พบ ยาหม่อนน้อย ยาแก้ไข้ครอบ ไขสันนิบาตชัก ยาไข้ทับธาตุ เป็นต้น

2.3 กลุ่มโรคแม่และเด็ก

โรคแม่ หรือโรคสตรี สาเหตุคือ มีประจำเดือนที่ผิดปกติ เช่น มาไม่ตรงรอบ หรือไม่มา จึงทำให้ระบบในร่างกายผิดปกติเพราะมีเลือดเสียคั่งค้าง หรือประจำเดือนอาจจะมาปกติแต่มีอาการผิดปกติอื่นร่วมด้วย เช่น ปวดท้องรุนแรง, มีตกขาว, หรือมีลิ้มเลือด เป็นต้น ส่วนสตรีหลังคลอดมีสาเหตุ เช่น มดลูกไม่เข้าอู่ นานไม่ไหล หรือน้ำคาวปลาหมดซ้ำ เป็นต้น อาจ

เป็นเพราะหลังคลอดไม่ได้ผูกไฟ ทำให้ของเสียที่ค้างอยู่ในร่างกายไม่ได้ขับออก กลุ่มยาหลักที่ใช้จะเป็นรสสุขุมร้อน เพื่อช่วยกระจายลมและทำให้เลือดไหลเวียนได้สะดวกขึ้น ส่วนโรคเด็กมีสาเหตุจากการได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วน ส่งผลให้เด็กเป็นโรคได้ง่าย เนื่องจากมีภูมิคุ้มกันต่ำ จึงเกิดอาการแสดงรวดเร็วและเด่นชัด เช่น โรคตาน จะมีแผลบริเวณในและนอกปาก ปวดแสบแผลเมื่อสัมผัส และเด็กจะมีความร้อนภายในร่างกายสูงกลุ่มยาหลักที่ใช้เป็นรสผาด ช่วยสมานแผล ตำรับยาที่เกี่ยวข้องกับโรคแม่และเด็กคือ ยาแก้ประจำเดือนไม่มา มากระปริดกระปรอย มามาก ยาแก้ปวดประจำเดือน ยาแก้ระดูขาว ยาเลือดเสียทุกชนิด (วัยทอง/เลือดผิดปกติ) ยาช่วยให้มดลูกเข้าอู่และช่วยให้หน้ามไหล ยาแก้โรคตานในเด็ก เป็นต้น

2.4 กลุ่มโรคระบบทางเดินอาหาร

ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยโรคหลักคือ กรดไหลย้อน ท้องเสีย ท้องผูก และริดสีดวงทวาร ตำรับยาที่ใช้ เช่น ยาซางเหลียง, ยากรดไหลย้อน, ยาริดสีดวงทวาร, ยาแก้แผลในกระเพาะอาหาร, ยาแก้ท้องเสีย เป็นต้น

กรดไหลย้อนเกิดจากรับประทานมากเกินไป หรือไม่ตรงเวลา ส่งผลให้เกิดการไหลย้อนของกรดในกระเพาะอาหารทำให้แสบ แสบหน้าอก ปวดเสียดบริเวณลิ้นปี่ กลุ่มยาหลักที่ใช้เป็นรสสุขุมค่อนข้างร้อน เพื่อกระจายลม ลดอาการจุกและแน่นหน้าอก แต่ไม่ควรใช้สร้อนเกินไป เพราะอาจเพิ่มความร้อนในร่างกายมากขึ้น ทำให้กระเพาะอาหารทำงานหนักขึ้น ส่วนท้องเสียเกิดจากกินอาหารผิดสำแดง กลุ่มยานี้จะไม่ใช้ยาเพื่อให้อุจจาระเหลว เพราะจะทำให้ของเสียค้างอยู่ในร่างกายส่งผลให้มีอาการป่วยอื่นตามมาได้ ยาที่ใช้เป็นรสหวาน ช่วยฟื้นฟูร่างกาย สร้างความสดชื่น ลดความอ่อนเพลียงได้ ท้องผูกเกิดจากการรับประทานแต่เนื้อสัตว์ อาหารที่ย่อยยาก ดื่มน้ำน้อย

ไม่รับประทานผัก รีดสีดวงทวารมักเกิดตามมาหลังจากท้องผูกเรื้อรัง มีอาการขับถ่ายลำบาก มีติ่งเนื้อยื่นออกมา หรือมีเลือดไหลออกมาพร้อมกับอุจจาระ กลุ่มยาหลักที่ใช้รักษาท้องผูกและริดสีดวงทวาร จะเป็นยาระบายเพื่อช่วยเพิ่มน้ำให้มวลอุจจาระ ทำให้อุจจาระไม่แห้งแข็ง และขับถ่ายได้ง่ายขึ้น

2.5 กลุ่มโรคนิ้วและระบบทางเดินปัสสาวะ

กลุ่มโรคนี้สาเหตุมักเกิดจากพฤติกรรมบางอย่างของผู้ป่วย เช่น การกลั้นปัสสาวะเป็นเวลานานซึ่งส่งผลให้เกิดนิ่วในทางเดินปัสสาวะได้จะมีอาการเจ็บเสียวเวลาปัสสาวะ ปัสสาวะไม่สุด ปัสสาวะกะปริดกะปรอย เป็นต้น กลุ่มยาหลักจะเป็นยารสจืดช่วยในการขับปัสสาวะ และขับนิ่วออกมาทางปัสสาวะด้วยตำรับยาในกลุ่มโรคนี้ เช่น ยาขับนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ, แก้ต่อมลูกหมากโต, ยาแก้ไตเสีย เป็นต้น

2.6 กลุ่มโรคผิวหนัง

ในกลุ่มนี้ สาเหตุของแต่ละโรคมีที่มาแตกต่างกัน บางรายอาจเกิดจากอุบัติเหตุ เช่น น้ำร้อนลวก บางรายอาจเกิดจากการไม่รักษาความไม่สะอาด เช่น รังแคเหา เป็นต้น ซึ่งการวินิจฉัยหยาบประวิทย์ จะซักประวัติและพิจารณาจากรอยโรคบนผิวหนังที่สามารถสังเกตเห็นได้ กลุ่มยาหลักเป็นยารสเมาเบื่อ เพราะมีสรรพคุณในการขับพิษ และช่วยรักษาโรคผิวหนังต่างๆ ได้อาจมีการใช้ยารสฝาดช่วยในการสมานแผลด้วยตำรับยาที่ใช้ เช่น ประดงเลือด, สะเก็ดเงิน, น้ำเหลืองเสีย, งูสวัด, โรคผิวหนัง (คันทุกชนิด), ยาพอกแก้คันร้อนลวก, ยาเหา, น้ำกัดเท้า เป็นต้น

2.7 กลุ่มโรคเรื้อรังต่าง ๆ

ผู้ป่วยโรคเรื้อรังมักจะได้รับการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันอยู่แล้ว ส่วนใหญ่จึงมักมาด้วยอาการอื่น เช่น โรคลม โรคผิวหนัง หรือไข้ เป็นต้น เมื่อวินิจฉัยแล้วพบว่าผู้ป่วยมีโรคเรื้อรังด้วย ก็จะจ่ายยา

ตามอาการหลักแล้วเสริมด้วยยารักษาโรคเรื้อรังไปด้วย เช่น ผู้ป่วยเบาหวานที่เป็นไข้ หอมประวิทย์ จะจ่ายยารักษาไข้โดยจะเพิ่มสมุนไพรรักษาเบาหวานไปในตำรับยานั้นด้วย เป็นต้น กลุ่มยาหลักที่ใช้จะแตกต่างกัน ถ้าเป็นยาละลายไขมัน หรือละลายลิ่มเลือด จะมีตัวยารสขมร้อนเป็นหลัก เพื่อช่วยกระจายลมและปรับโลหิตให้ไหลเวียนได้ดีขึ้น ถ้าเป็นยาเบาหวานก็จะใช้ยารสขมเป็นหลัก เพื่อลดความข้นเหนียวของเลือด เป็นต้น

3. ตำรับยาสมุนไพรตามกลุ่มโรค 7 กลุ่ม

ตำรับยาสมุนไพรที่รวบรวมจากตำรายาของหอมประวิทย์ แก้วทอง เป็นตำรับยาที่หอมประวิทย์ศึกษาจากตำรายาหลายเล่ม แล้วนำมาใช้รักษาผู้ป่วยซึ่งเมื่อพบว่าตำรับยาใดรักษาแล้วได้ประสิทธิผลที่ดี หอมประวิทย์จึงรวบรวมมาไว้เฉพาะในตำรายาเล่มนี้มีตำรับยาทั้งสิ้น 99 ตำรับ โดยแบ่งตำรับยาสมุนไพรเหล่านี้ตามกลุ่มโรค 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโรคลม 26 ตำรับ, กลุ่มโรคไข้ 12 ตำรับ, กลุ่มโรคแม่และเด็ก 18 ตำรับ, กลุ่มโรคระบบทางเดินอาหาร 16 ตำรับ, กลุ่มโรคนิ้วและระบบทางเดินปัสสาวะ 6 ตำรับ, กลุ่มโรคผิวหนัง 14 ตำรับ, กลุ่มโรคเรื้อรัง 7 ตำรับ ซึ่งหอมประวิทย์จะเลือกจ่ายตำรับยาโดยพิจารณาจากอาการวิธีการปรุงยาคือการนำสมุนไพรมาต้มเอาน้ำดื่ม ตำรับยาสมุนไพรที่ใช้บ่อยมากที่สุดคือ ตำรับยาสมุนไพรในกลุ่มโรคลม โดยเป็นยาแก้ลมพฤษั อัมพาต และยาหอมรองกระดูกทับเส้นประสาท ซึ่งให้ประสิทธิผลการรักษาที่ดี จึงมีการบอกต่อจากผู้ที่หายป่วยหรือมีอาการดีขึ้น ทำให้จำนวนผู้ป่วยที่มารับการรักษาทั้ง 2 โรคนี้มากกว่าโรคอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ส่วนตำรับยาสมุนไพรที่ใช้ในกลุ่มโรคที่ 2.2-2.7 เป็นตำรับที่ได้ใช้ได้ผลจริงแต่ในระหว่างเก็บข้อมูลพบผู้ป่วยจำนวน

ไม่มากเท่ากับกลุ่มที่ 2.1

เนื่องจากมีตำรายาจำนวนมาก ซึ่งแต่ละตำรับมีตัวยาสมุนไพรโดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่าสิบรายการ ในการรายงานครั้งนี้จึงไม่สามารถแสดงตำรับยาได้ทั้งหมด โดยขอยกตัวอย่างเพียง 1-2 ตำรับ ที่สำคัญและใช้บ่อยกับผู้ป่วยในแต่ละกลุ่มโรค (ตารางที่ 1)

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าหมอประวิทย์ แก้วทองมีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านเนื่องจากเคยเจ็บป่วยและรักษาหายด้วยวิธีการรักษาของหมอพื้นบ้านจึงหันมาศึกษาวิชาความรู้จากหมอพื้นบ้านและหลังจากนั้นก็ศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองพร้อมกับเพิ่มประสบการณ์ด้วยการรักษาผู้ป่วย สอดคล้องกับการศึกษาภูมิปัญญาการเป็นหมอพื้นบ้านในจังหวัดพัทลุง^[12] และนครนายก^[13] ก็พบว่าส่วนหนึ่งมาจากการที่ตนเองหรือคนในครอบครัวเจ็บป่วยแล้วรักษาหายกับหมอพื้นบ้านจึงมีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครูบาอาจารย์หมอพื้นบ้านจึงนำไปสู่เหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้สนใจเรียนรู้วิชาจนนำไปสู่การเป็นหมอพื้นบ้านและได้เรียนรู้เพิ่มเติมพร้อมกับการเพิ่มประสบการณ์จริงจากการรักษาผู้ป่วย เมื่อเป็นหมอพื้นบ้านแล้วหมอประวิทย์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติในการดำรงตนความเป็นหมอพื้นบ้านอย่างเคร่งครัด ทั้งการประพฤติตามจรรยาบรรณความเป็นหมอ การถือศีลห้า การเคารพครูหมอ การไม่เรียกร้องทรัพย์สินจากผู้ป่วย การใช้คาถาในการประกอบพิธีกรรมทุกขั้นตอนการรักษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีกับผู้ป่วย เป็นไปตามหลักการประพฤติปฏิบัติตนของหมอพื้นบ้านทั่วไปสอดคล้องกับการศึกษาการดำรงอยู่ของหมอบ้านในภาคใต้ซึ่งพบว่าต้องปฏิบัติตนอยู่ในจริยธรรมของวิชาชีพเพื่อให้ผู้ป่วยและสังคมเชื่อ

มั่นในคุณลักษณะและบทบาทความเป็นหมอโดยปฏิบัติตามหลักศาสนาและความเชื่อเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ต่างจากที่กล่าวมาข้างต้น^[12,14]

วิธีการตรวจวินิจฉัยโรคของหมอประวิทย์ แก้วทองคือการสังเกตลักษณะ การซักประวัติและการจับชีพจร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด และเป็นทักษะที่มีผลจากประสบการณ์ในการรักษามาเป็นเวลานาน วิธีการเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกับการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน โดยการซักประวัติจะเป็นการเน้นถามถึงสาเหตุที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันในเรื่องพฤติกรรม การรับประทานอาหาร การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ที่อาจทำให้เกิดความไม่สมดุลของธาตุภายในร่างกาย วิธีการจับชีพจรเส้นที่ 1 เส้นความดัน คล้ายศาสตร์การแพทย์แผนจีน ที่เรียกว่า “แม่” ซึ่งนิยมจับตรงหลอดเลือดแดงบริเวณข้อมือ (Radial artery) ต้องดูความแรง ความเร็ว จังหวะ ความลึก ลักษณะที่มากกระทบนิ้วมือ^[15] ส่วนชีพจรอีก 3 เส้นคือ เส้นหัวใจ เส้นอวัยวะภายใน และเส้นไขมสัน แต่ละตำแหน่งจะบ่งบอกถึงอวัยวะภายในต่าง ๆ การจับชีพจรจึงเป็นวิธีการที่มีความละเอียดและซับซ้อน และมีความแตกต่างจากวิธีการจับชีพจรทั่วไป ในแนวทางการรักษาหมอประวิทย์ให้ความสำคัญกับการเน้นการใช้ตำรายาสมุนไพรที่เหมาะสมกับโรคและการใช้คาถาแล้วจึงนวดในบางโรคเพื่อเสริมประสิทธิผลการรักษา โดยให้เหตุผลว่าถ้าตรวจวินิจฉัยได้ถูกต้องและให้ยาสมุนไพรที่ตรงกับโรค สรรพคุณในตัวยาก็จะช่วยรักษาโรคให้ดีขึ้นได้ และการใช้คาถาจะช่วยส่งเสริมให้การรักษามีประสิทธิผลมากขึ้น ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปไม่ได้จะทำให้การรักษาไม่ได้ผล ซึ่งหมอพื้นบ้านโดยทั่วไปก็ใช้การรักษาด้วยสมุนไพรควบคู่กับใช้คาถา^[12-13] โดยการศึกษาภูมิปัญญาหมอบ้านที่พัทลุงพบว่าจำนวนหมอบ้านที่ใช้คาถาหรือวิธี

ตารางที่ 1 รายการตัวยา/เครื่องยาสมุนไพรของตำรับยาของหมอประวิทย์ แก้วทองจำแนกตาม 7 กลุ่มโรค

กลุ่มโรค/ ชื่อตำรับยา	สรรพคุณ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ตัวยา/เครื่องยา
โรคลม/ ยาแก้ อัมพฤกษ์- อัมพาต	บรรเทาอาการของ	<i>Aloe sp.</i>	Asparagaceae	ยาดำ
	ผู้ป่วยที่มีอาการ	<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae	เทียนตาตั๊กแตน
	กล้ามเนื้ออ่อนแรง	<i>Avicennia marina</i>	Acanthaceae	แก่นสมทะเล
	ที่มีอาการท้องผูก	(Forssk.) Vierh.		
	ร่วมด้วย(ไม่ถ่าย	<i>Baliospermum solanifolium</i>	Euphorbiaceae	รากหนดี
	3 วันขึ้นไป,	(Burm.) Suresh		
	อุจจาระเป็นก้อน	<i>Bridelia ovata</i> Decne.	Phyllanthaceae	ใบมะกา
	แข็ง, มีลมในท้อง	<i>Cassia fistula</i> L.	Fabaceae	ฝักราชพฤกษ์
	มาก)	<i>Cuminum cyminum</i> L.	Apiaceae	เทียนขาว
		<i>Cyperus rotundus</i> L.	Cyperaceae	แห้วหมู
		<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.	Fabaceae	เถาวัลย์เปรียง
		<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Apiaceae	เทียนข้าวเปลือก
		<i>Trichosanthes cochinchinense</i>	Cucurbitaceae	ลูกกระดอม
		(Lour.) M. Roem.		
		<i>Lepidium sativum</i> L.	Brassicaceae	เทียนแดง
		<i>Nigella sativa</i> L.	Ranunculaceae	เทียนดำ
		<i>Phyllanthus emblica</i> L.	Phyllanthaceae	มะขามป้อม
		<i>Rheum palmatum</i> L.	Polygonaceae	โกฐน้ำเต้า
		<i>Senna garrettiana</i> (Craib) H. S.	Fabaceae	แก่นสมสาร
		Irwin & Barneby		
		<i>Senna siamea</i> (Lam.) H. S.	Fabaceae	แก่นขี้เหล็ก
		Irwin & Barneby		
โรคลม/ ยาหมอน รองกระดูก	ขับลมที่คั่งค้าง ในเส้น	Sodium Chloride	-	เกลือสินเธาว์
		<i>Terminalia arjuna</i> (Roxb.)	Combretaceae	สมอเทศ
		Wight & Arn.		
		<i>Terminalia bellirica</i> (Gaertn.) Roxb.	Combretaceae	สมอพิเภก
		<i>Terminalia chebula</i> Retz.	Combretaceae	สมอไทย
		var. <i>chebula</i>		
		<i>Tinospora crispa</i> (L.) Hook.	Menispermaceae	เถาบอระเพ็ด
		f. & Thomson		
โรคลม/ ยาหมอน รองกระดูก	ขับลมที่คั่งค้าง ในเส้น	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Corrêa	Rutaceae	ลูกมะตูม
		<i>Aloe sp.</i>	Asparagaceae	ยาดำ
		<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae	เทียนตาตั๊กแตน
		<i>Angelica dahurica</i> (Hoffm.)	Apiaceae	โกฐสอ

ตารางที่ 1 (ต่อ) รายการตัวยา/เครื่องยาสมุนไพรของตำรับยาของหมอประวิทย์ แก้วทองจำแนกตาม 7 กลุ่มโรค

กลุ่มโรค/ ชื่อตำรับยา	สรรพคุณ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ตัวยา/เครื่องยา
		Benth. & Hook. f. ex Franch. & Sav. var. <i>dahurica</i> <i>Kaempferia parviflora</i> Wall. ex Baker	Zingiberaceae	หัวกระชาย
		<i>Caesalpinia sappan</i> L.	Fabaceae	ฝาง
		<i>Cassytha filiformis</i> L.	Lauraceae	ช้องนางคลี่
		<i>Cissampelos pareira</i> L.	Menispermaceae	กรุงเขมา
		<i>Coriandrum sativum</i> L.	Apiaceae	ลูกผักชีลา
		<i>Argyreia hookeri</i> C.B. Clarke	Cucurbitaceae	เอ็นแดง
		<i>Ipomoea sumatrana</i> (Miq) Ooststr.	Cucurbitaceae	เอ็นขาว
		<i>Cuminum cyminum</i> L.	Apiaceae	เทียนขาว
		<i>Arcangelisia flava</i> (L.) Merr.	Menispermaceae	เถาขมิ้น
		<i>Cyperus rotundus</i> L.	Cyperaceae	แห้วหมู
		<i>Dischidia major</i> (Vahl) Merr.	Apocynaceae	จุกโรหิณี
		<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Apiaceae	เทียนขาวเปลือก
		<i>Trichosanthes cochinchinense</i> (Lour.) M. Roem.	Cucurbitaceae	ลูกกระดอม
		<i>Kaempferia elegans</i> (Wall.) Baker	Zingiberaceae	หัวเปราะใหญ่
		<i>Lepidium sativum</i> L.	Brassicaceae	เทียนแดง
		<i>Ligusticum striatum</i> DC.	Apiaceae	โถงหัวบัว
		<i>Maclura cochinchinensis</i> (Lour.) Comer	Moraceae	แกแล
		<i>Myristica fragrans</i> Houtt.	Myristicaceae	ลูกจันทน์
		<i>Myristica fragrans</i> Houtt.	Myristicaceae	ดอกจันทน์
		<i>Nigella sativa</i> L.	Ranunculaceae	เทียนดำ
		<i>Picrorhiza kurroa</i> Royle ex Benth.	Plantaginaceae	โถงก้านพร้าว
		<i>Piper retrofractum</i> Vahl	Piperaceae	ติบลิ่เขือก
		<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	Piperaceae	รากข้าวพลุ
		<i>Piper wallichii</i> (Miq.) Hand.-Mazz.	Piperaceae	เถาสะค่าน
		<i>Plumbago indica</i> L.	Plumbaginaceae	รากเจตมูลเพลิงแดง
		<i>Rheum palmatum</i> L.	Polygonaceae	โถงน้ำเต้า
		<i>Aucklandia lappa</i> DC.	Asteraceae	โถงกระดูก
ไข้/ ยาแก้ไข้	บรรเทาอาการ ไข้ทุกประเภท	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	Fabaceae	ใบส้มป่อย
		<i>Aloe</i> sp.	Asparagaceae	ยาดำ
		<i>Aquilaria crassna</i> Pierre ex Lecomte	Thymelaeaceae	กฤษณา

ตารางที่ 1 (ต่อ) รายการตัวยา/เครื่องยาสมุนไพรของตำรับยาของหมอประวิทย์ แก้วทองจำแนกตาม 7 กลุ่มโรค

กลุ่มโรค/ ชื่อตำรับยา	สรรพคุณ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ตัวยา/เครื่องยา
		<i>Azadirachta indica</i> A. Juss.	Meliaceae	สะเดา
		<i>Cuminum cyminum</i> L.	Apiaceae	เทียนขาว
		<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.	Fabaceae	เถาว์ลย์เปรียง
		<i>Pterocarpus santalinus</i> L.f.	Fabaceae	จันทน์แดง
		<i>Euphorbia antiquorum</i> L.	Euphorbiaceae	กระล่ำฟัก
		<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Apiaceae	เทียนข้าวเปลือก
		<i>Trichosanthes cochinchinense</i> (Lour.) M. Roem.	Cucurbitaceae	ลูกกระดอม
		<i>Jasminum sambac</i> (L.) Aiton	Oleaceae	ดอกมะลิ
		<i>Kaempferia elegans</i> (Wall.) Baker	Zingiberaceae	เปราะใหญ่
		<i>Lepidium sativum</i> L.	Brassicaceae	เทียนแดง
		<i>Mammea siamensis</i> T. Anders.	Calophyllaceae	ดอกสารภี
		<i>Mansonia gagei</i> J. R. Drumm. ex Prain	Malvaceae	จันทน์ชะมด
		<i>Mesua ferrea</i> L.	Calophyllaceae	ดอกบุนนาค
		<i>Mimusops elengi</i> L.	Sapotaceae	ดอกพิกุล
		<i>Myristica fragrans</i> Houtt.	Myristicaceae	จันทน์เทศ
		<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.	Nelumbonaceae	เกสรบัวหลวง
		Potassium nitrate	-	ดินประสิว
		<i>Rheum palmatum</i> L.	Polygonaceae	โกฐน้ำเต้า
		<i>Aucklandia lappa</i> DC.	Asteraceae	โกฐกระดูก
		<i>Senna siamea</i> (Lam.) H. S. Irwin & Barneby	Fabaceae	ขี้เหล็ก
		<i>Santalum album</i> L.	Santalaceae	จันทน์ขาว
		<i>Terminalia chebula</i> Retz. var. <i>chebula</i>	Combretaceae	สมอไทย
		<i>Terminalia citrina</i> (Gaertn.) Roxb. ex Fleming	Combretaceae	สมอติ่ง
		<i>Tinospora baenzigeri</i> Forman	Menispermaceae	ชิงช้าชาลี
		<i>Tinospora crispa</i> (L.) Hook. f. & Thomson	Menispermaceae	บอระเพ็ด
		<i>Zingiber cassumunar</i> Roxb.	Zingiberaceae	หัวไพล
		<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	Zingiberaceae	ขิงแห้ง
โรคแม่และเด็ก/ ยา	บรรเทา	<i>Capparis micracantha</i> DC.	Capparaceae	ชิงช้า / เม็งซอ
แก้ประจำเดือน	ประจำเดือน	<i>Ficus racemosa</i> L.	Moraceae	รากมะเดื่อชุมพร
ไม่วา	ไม่วา และมี	<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	Rutaceae	รากคนทา

ตารางที่ 1 (ต่อ) รายการตัวยา/เครื่องยาสมุนไพรของตำรับยาของหมอประวิทย์ แก้วทองจำแนกตาม 7 กลุ่มโรค

กลุ่มโรค/ ชื่อตำรับยา	สรรพคุณ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ตัวยา/เครื่องยา
	อาการปวด เมื่อย ร่วมด้วย	<i>Polyalthia suberosa</i> (Roxb.) Thwaites <i>Clerodendrum indicum</i> (L.) Kuntze <i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	Annonaceae Lamiaceae Menispermaceae	น้ำนอง / กลิ้งกล่อม รากไม้เท้ายายม่อม รากย่านาง
โรคแม่และเด็ก/ ยา ช่วยให้มดลูกเข้าอู่ และช่วยให้น้ำนม ไหล	ช่วยให้มดลูกของ มารดาหลังคลอด เข้าอู่ได้เร็วขึ้น และ น้ำนมไหลได้เร็วขึ้น	<i>Euphorbia hirta</i> L. <i>Musa sapientum</i> L. <i>Oryza sativa</i> L. <i>Susdo mesticus</i> Erxleben -	Euphorbiaceae Musaceae Poaceae - -	น้ำมันราชสีห์ หัวปลี แป้งข้าวหมาก ชาหนู เหล้าขาว
กลุ่มโรคระบบทาง เดินอาหาร/ ยากรดไหลย้อน	บรรเทา กรดไหลย้อน	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R. M. King & H. Rob. Honey Water	Asteraceae - -	ใบสาบเสือ น้ำผึ้งรวง น้ำเปล่า
กลุ่มโรคระบบทาง เดินอาหาร/ ริดสีดวงทวารที่มี ติ่งออกมา	บรรเทาริดสีดวง ทวารที่มีติ่งเนื้อ ออกมานอกรูทวาร	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC. <i>Aloe</i> sp. Camphor <i>Citrus hystrix</i> DC. <i>Ferula</i> sp. Potassium nitrate Sodium Chloride Sodium Chloride <i>Tamarindus indica</i> L. <i>Zingiber cassumunar</i> Roxb.	Fabaceae Asparagaceae - Rutaceae Apiaceae - - - Fabaceae Zingiberaceae	ใบส้มป่อย ยาดำ การบูร มะกรูด มหาหิงคุ์ ดินประสิวดิบ เกลือแกง เกลือสินเธาว์ เนื้อมะขามเปียก หัวไพล
โรคนี้และ ระบบทางเดิน ปัสสาวะ/ ยา แก้ไตเสีย	บรรเทาอาการ ไตอักเสบในทุก ระยะ	<i>Acorus calamus</i> L. Aluminium Sulphate <i>Ananas comosus</i> (L.) Merr. <i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam. <i>Shirakiopsis indica</i> (Willd.) Esser <i>Baliospermum solanifolium</i> (Burm.) Suresh <i>Bridelia ovata</i> Decne. <i>Prismatomeris tetrandra</i> (Roxb.) K.Schum.	Acoraceae - Bromeliaceae Moraceae Euphorbiaceae Euphorbiaceae Phyllanthaceae Rubiaceae	ว่านน้ำ / หัวงอ สารส้ม หัวสับประตงเขียว แก่นขนุน แก่นสมอทะเล ทองแตง / ทนตี ใบมะกา รากกระตุกไก่

ตารางที่ 1 (ต่อ) รายการตัวยา/เครื่องยาสมุนไพรของตำรับยาของหมอประวิทย์ แก้วทองจำแนกตาม 7 กลุ่มโรค

กลุ่มโรค/ ชื่อตำรับยา	สรรพคุณ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ตัวยา/เครื่องยา
		<i>Curcuma zedoaria</i> (Christm.) Roscoe	Zingiberaceae	ขมิ้นอ้อย
		<i>Pterocarpus santalinus</i> L. f.	Fabaceae	จันทน์แดง
		<i>Embelia ribes</i> Burm.f.	Primulaceae	ส้มกุ้งแดง
		<i>Eurycoma longifolia</i> Jack	Simaroubaceae	รากปลาไหลเผือก
		<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	Rutaceae	ใบคนทา
		<i>Oxyceros horridus</i> Lour.	Rubiaceae	คัตเค้า / เช็ดควา
		<i>Polyalthia suberosa</i> (Roxb.) Thwaites	Annonaceae	นํ้านอง / กลิ้งกล่อม
		<i>Scleria levis</i> Retz.	Cyperaceae	หญ้าสามคม
		<i>Senna siamea</i> (Lam.) H. S.	Fabaceae	แก่นขี้เหล็ก
		Irwin & Barneby		
		<i>Solanum capsicoides</i> All.	Solanaceae	รากเขือจีน
		<i>Solanum sanitwongsei</i> Craib	Solanaceae	มะแว้งต้น
		<i>Solanum trilobatum</i> L.	Solanaceae	มะแว้งเครือ
		<i>Santalum album</i> L.	Santalaceae	จันทน์ขาว
		<i>Vitex trifolia</i> L.	Lamiaceae	ใบคนที
โรคผิวหนัง/ ระบบทางเดิน ปัสสาวะ/ ยา แก้ต่อมลูกหมากโต	บรรเทาอาการ ต่อมลูกหมากโต	<i>Achyranthes aspera</i> L.	Amaranthaceae	หญ้าพันงูขาว
		<i>Bambusa bambos</i> (L.) Voss	Poaceae	ยอดไผ่ป่า
		<i>Dinochloa</i> sp.	Poaceae	รากไม้ไผ่คลาน
		<i>Ficus foveolata</i> (Wall. ex Miq.) Wall. ex Miq.	Moraceae	ม้ากระที่บโรง
		<i>Imperata cylindrica</i> (L.) Raeusch.	Poaceae	รากหญ้าคา
		<i>Panicum repens</i> L.	Poaceae	หญ้าชันกาด
		<i>Smilax corbularia</i> Kunth	Smilacaceae	ข้าวเย็นเหนือ
		<i>Smilax glabra</i> Roxb.	Smilacaceae	ข้าวเย็นใต้
โรคผิวหนัง/ ประดงเลือด สะกิดเงิน น้ำเหลืองเสีย	บรรเทาอาการ คันบริเวณผิวหนัง มีแผลพุพอง เป็น หนอง ตุ่มน้ำใส	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	Acanthaceae	เหงือกปลาหมอเขียว
		<i>Acanthus ilicifolius</i> L.	Acanthaceae	เหงือกปลาหมอแดง
		<i>Avicennia marina</i> (Forssk.) Vierh.	Acanthaceae	แก่นสมทะเล
		<i>Phyllanthus acidus</i> (L.) Skeels	Phyllanthaceae	รากมะยมตัวผู้
		<i>Pterocarpus indicus</i> Willd.	Fabaceae	แก่นประดู่
		Realgar	-	กำมะถันแดง
		<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz	Acanthaceae	รากทองพันชั่ง
		<i>Salacia chinensis</i> L.	Celastraceae	กำแพงเจ็ดชั้น
		<i>Senna alata</i> (L.) Roxb.	Fabaceae	ชุมเห็ดเทศ

ตารางที่ 1(ต่อ) รายการตัวยา/เครื่องยาสมุนไพรของตำรับยาของหมอประวิทย์ แก้วทองจำแนกตาม 7 กลุ่มโรค

กลุ่มโรค/ ชื่อตำรับยา	สรรพคุณ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ตัวยา/เครื่องยา
		<i>Senna garrettiana</i> (Craib) H. S. Irwin & Barneby	Fabaceae	แก่นแสมสาร
		<i>Smilax corbularia</i> Kunth	Smilacaceae	ข้าวเย็นเหนือ
		<i>Smilax glabra</i> Roxb.	Smilacaceae	ข้าวเย็นใต้
		Sulfur	-	กำมะถันเหลือง
		<i>Suregada multiflora</i> (A. Juss.) Baill.	Euphorbiaceae	ชันทองพญาบาท
โรคผิวหนัง/ งูสวัด	บรรเทาอาการ	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	Acanthaceae	เสลดพังพอน
	งูสวัดรุนแรง	<i>Prismatomeris tetrandra</i> (Roxb.) K.Schum.	Rubiaceae	รากกระดุกไก่
	ที่รับประทานยา แล้วไม่หาย หรือ	<i>Pterocarpus santalinus</i> L. f.	Fabaceae	จันทน์แดง
	แผลหายแล้วแต่	<i>Embelia ribes</i> Burm.f.	Myrsinaceae	รากส้มกุ้ง
	มีอาการเจ็บใน	<i>Eurycoma longifolia</i> Jack	Simaroubaceae	รากปลาไหลเผือก
	กระดุก	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.	Gentianaceae	แก่นตำเสา
		<i>Ficus racemosa</i> L.	Moraceae	รากมะเดื่อชุมพร
		<i>Salacia</i> sp.1	Calastraceae	ขอบนางเล็ก
		<i>Salacia</i> sp.2	Calastraceae	ขอบนางใหญ่
		<i>Trichosanthes cochinchinense</i> (Lour.) M. Roem.	Cucurbitaceae	ลูกกระดอม
		<i>Ixora findlaysoniana</i> Wall. & G. Don	Rubiaceae	เข็มขาว
		<i>Ixora coccinea</i> L.	Rubiaceae	เข็มแดง
		<i>Salacia chinensis</i> L.	Celastraceae	กำแพงเจ็ดชั้น
		<i>Senna siamea</i> (Lam.) H. S. Irwin & Barneby	Fabaceae	แก่นขี้เหล็ก
		<i>Santalum album</i> L.	Santalaceae	จันทน์ขาว
		<i>Tectona grandis</i> L.f.	Lamiaceae	แก่นสักเมือง / สัก
		<i>Terminalia arjuna</i> (Roxb.) Wight & Arn.	Combretaceae	สมอเทศ
		<i>Terminalia bellirica</i> (Gaertn.) Roxb.	Combretaceae	สมอพิเภก
		<i>Terminalia chebula</i> Retz. var. <i>chebula</i>	Combretaceae	สมอไทย
		<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	Acanthaceae	ว่านรางจืด
โรคเรื้อรัง/ ยา ลดความดันและ ระดับน้ำตาลในเลือด	ช่วยลดระดับ	<i>Mitragyna speciosa</i> (Korth.) Havil.	Rubiaceae	ใบกระท่อม
	ความดันโลหิต	<i>Phyllanthus amarus</i>	Phyllanthaceae	หญ้าลูกใต้ใบ
	และลดระดับ น้ำตาลในเลือด	Schumach. & Thonn. <i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	Piperaceae	รากข้าวพลู

ไสยศาสตร์ต่าง ๆ ในการรักษามีถึงร้อยละ 80 ของจำนวนหมอพื้นบ้านผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด^[12]

ในทางการรักษาด้วยการใช้ตำรับยาของหมอประวิทย์ใช้รสรยาและสรรพคุณเป็นหลัก ซึ่งการใช้รสรยารักษาที่ถูกต้องตรงตามการวินิจฉัยจะให้ประสิทธิผลที่ดีในการรักษาผู้ป่วย^[16] จากการศึกษาพบว่าในตำรับยาสมุนไพรทั้งหมด 99 ตำรับของหมอประวิทย์เมื่อแบ่งตามกลุ่มโรค 7 กลุ่ม ซึ่งตำรับยาแต่ละกลุ่มมีรสรยาหลักที่แตกต่างกันออกไป จำนวนตำรับยาที่พบมากที่สุดจัดอยู่ในกลุ่มโรคลมซึ่งเป็นกลุ่มโรคที่หมอประวิทย์มีความเชี่ยวชาญในการรักษามากที่สุดดังจะเห็นได้จากผู้ป่วยที่มาับการรักษากับหมอประวิทย์นั้น ส่วนใหญ่เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต และหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของโรคลม โรคอัมพฤกษ์ อัมพาตมีสาเหตุและอาการที่ใกล้เคียงกับโรคในทางการแพทย์แผนปัจจุบันคือโรคหลอดเลือดสมอง (stroke)^[17] เกิดจากการที่ลิ่มอุทธรังคมาวตา กับลมอโรคมาวตาพัดระคนกัน ผิดทิศทาง และมีลมหทัยวตะเข้ามาแทรก^[18] ตัวยาในตำรับยาที่ใช้รักษาจึงเน้นยารสรุขุมร้อนเพื่อช่วยกระจายลมที่ติดขัดทำให้ระบบไหลเวียนโลหิตทำงานได้ดีขึ้น และใช้การนวดร่วมด้วยเพื่อเสริมประสิทธิผลในการรักษาด้วยยาให้ลมที่ถูกกระจายด้วยยาเคลื่อนไปตามเส้นได้ดีขึ้น ลมจึงไม่ติดค้างอยู่ในเส้นอีกทำให้ผู้ป่วยอาการดีขึ้น ซึ่งใกล้เคียงกับตัวยาที่พบจากการศึกษาองค์ความรู้ในการรักษาอัมพฤกษ์ อัมพาตของหมอพื้นบ้านสมุทร สุดใจจากจังหวัดชุมพร ซึ่งใช้ตัวยาหลักเป็นกลุ่มยารสร้อนเพื่อขับลม^[19] กลุ่มโรคที่มีผู้ป่วยรองลงมาก็คือโรคเรื้อรัง เช่น โรคความดันโลหิตสูง จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการรักษาด้วยการนวดและใช้ยาสมุนไพร สามารถ

ลดความดันโลหิตในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงได้ เพราะช่วยกระตุ้นและเพิ่มการไหลเวียนโลหิต^[20]

ข้อสรุป

จากการศึกษาพบว่าในตำรับยาสมุนไพรของหมอประวิทย์ แก้วทอง เป็นตำรับยาที่รวบรวมจากประสบการณ์จริงที่ใช้รักษาแล้วได้ผล ซึ่งแต่ละตัวยาในตำรับจะมีสรรพคุณต่างกันเพื่อช่วยรักษาอาการต่าง ๆ ในโรคนั้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพเบื้องต้นในชุมชนได้ และผลการศึกษารังนี้แสดงให้เห็นว่าหมอประวิทย์มีวิถีชีวิต และกระบวนการตรวจวินิจฉัยรักษาโรคอย่างเป็นระบบขั้นตอน มีการเก็บรวบรวมองค์ความรู้จากประสบการณ์การใช้ยาสมุนไพรเพื่อการรักษา มาถ่ายทอดเป็นตำรายาที่ใช้ได้จริง และมีความรู้ที่ควรสืบทอดองค์ความรู้ให้เป็นเชิงประจักษ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย พบว่าข้อมูลที่ได้จากตำรับยาสามารถนำไปวิจัยต่อยอดการศึกษาตัวยาสมุนไพรเพื่อวิเคราะห์ถึงฤทธิ์ทางชีวภาพทางห้องปฏิบัติการและในเชิงคลินิก เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการพัฒนาสมุนไพรไทยในงานสาธารณสุขในการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร โดยเฉพาะตำรับยารักษาอัมพฤกษ์ อัมพาต และหมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท ซึ่งเป็นกลุ่มโรคลมที่หมอประวิทย์มีความเชี่ยวชาญในการรักษา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณพ่อหมอพื้นบ้านประวิทย์ แก้วทอง แห่งจังหวัดสงขลาที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลองค์ความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งเพื่อเผยแพร่สู่การใช้ประโยชน์

References

1. Chestnov O, editors. Global action plan for the prevention and control of non communicable diseases 2013-2020. Switzerland: WHO document production services, Geneva; 2013.
2. Tipsurat P. Study of local herbal plants and folk wisdom for wage: case study Kaeng krung national park, Suratthani province (thesis). Songkhla: Traditional Thai Medicine, Prince of Songkla University; 2016. (in Thai)
3. Department for development of Thai traditional and alternative medicine. The national master plan for Development of Thai herbs No.1, 2017-2021 [Internet]. 2017 [cited 2017 Nov 30]. Available from: https://www.dtam.moph.go.th/images/download/dl0021/MasterPlan-Thaiherb_Shot.pdf.pdf. (in Thai)
4. Mittrapiyanurak S. Thai herbal development path to sustainability. Med and Herb Newsletter. 2015;2(5):12-3. (in Thai)
5. Kerddonfaek J. 121 Herbs for reducing high blood pressure. Bangkok: Seven printing group; 2009. (in Thai)
6. The office of Thai Indigenous Medicine. Situation and movement in the development of Thai folk medicine in Thailand. Bangkok: The printing of agricultural cooperative federation of Thailand; 2012. (in Thai)
7. Thammaporn C. Study on medicinal plants used by traditional healers in Songkhla province to treat liver diseases and hepatoprotective effect of a selected prescription on paracetamol induced hepatotoxicity in rats (thesis). Songkhla: Prince of Songkla University; 2015. (in Thai)
8. Neamsuvan O, Komonhiran P, Boonming K. Medicinal plants used for hypertension treatment by folk healers in Songkhla province, Thailand. Journal of Ethnopharmacology. 2018;214:58-70.
9. Soponsiri S. The fundamental of Thai traditional medicine. Bangkok: The foundation for children with disabilities; 2011. (in Thai)
10. Office of Forest Herbarium, Forest and Plant Conservation Research Office, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. Tem Smitinand's Thai plant names. 2014 revised edition. Bangkok: National Office of Buddhism Printing House; 2014. (in Thai)
11. The databases of the Office of Forest Herbarium, Forest and Plant Conservation Research Office, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. Thai plant names. [Internet]. 2017 [cited 2017 Dec 1]. Available from: <http://www.dnp.go.th/botany/mplant/index.aspx> (in Thai)
12. Noipha K, Kamlungmak S, Khuniad C, Sriraksa S, Banjongmaung K. A study of wisdom folk healer in Phatthalung province. Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities. 2018;24(1):149-72. (in Thai)
13. Yoadsomsuay P. A study of wisdom of folk doctor in Amphoe Ongkharak, Nakhonnayok province. Thammasart Medical Journal. 2013;13(2):212-17. (in Thai)
14. Suwankhong D, Liamputtong P, Rumbold B. Existing roles of traditional healers (*morbaan*) in southern Thailand. Journal of Community health. 2011;36:438-45.
15. Kampirapab K. Basic theory of Chinese medicine. Bangkok: New WaiTek Printing Co., Ltd; 2001. (in Thai)
16. Laohapand T. The development of Thai traditional medicine education: (2) development of curriculum and learning materials. Journal of Thai traditional and alternative medicine. 2015;13(2):92-103. (in Thai)
17. Thai medicine scripture: conservative version. Textbooks of Thai Traditional medicine. Bangkok: the foundation of Thai traditional medicine; 2007. (in Thai)
18. Viriyabubpa C. Folk healers for *Lom Ammapart* (stroke) in southern Thailand: An ethnographic study (dissertation). Songkhla: Prince of Songkla University; 2013.
19. Neamsuvan O, Boontong J, Boonkaew M, Sudrak N, Moosigapong K. A study on indigenous knowledge of paresis-paralysis treatment from folk healers: a case study of Mrs. Somporn Sudjai, Chumphon Province. Thai pharmaceutical and Health Science Journal. 2003;8(2): 51-7.
20. Sibbritt D, van der Riet P, Dedkhard S, Srithong K. Rehabilitation of stroke patients using traditional Thai massage, herbal treatments and physical therapies. Journal of Chinese Integrative Medicine. 2012;10(7):743-50.